

Gradska knjižnica, muzej i arhiv. Ravnatelj Gradske knjižnice, Gradskoga muzeja i Gradskog arhiva Emilij Laszowski, Zmaj Brloški, sastavio je godišnje izvješće o poslovanju tih ustanova u 1908. godini (broj: 45/1909., od 31. ožujka 1909.), koje je objavljeno u skraćenom obliku u publikaciji *Izvješće Gradskoga poglavarstva o sveopćoj upravi slobodnoga i kralj. glavnoga grada Zagreba. Zagreb godine 1908.* (Zagreb 1909.). Cjelovitio izvješće Laszowskoga glasi:

I z v j e š t a j
o poslovanju knjižnice, muzeja i arkiva
slob. i kr. glavnoga grada Zagreba god. 1908.

I. Knjižnica

A. *Poraba knjižnice.* U prošlogodišnjem izvještaju izviješteno je o porabi gradske knjižnice za vrijeme prvoga mjeseca njezina djelovanja tj. od 7. decembra 1907. do 7. januara 1908. Za vrijeme od 8. januara pak do uključivo 31. prosinca 1908. bila je gradska knjižnica za porabu knjiga otvorena 268, a čitaonica za novine 340 dana. Ukupni broj čitalaca iznosio je oko 42.672, poprečno na dan 125 osoba. U čitaonici (osim novina) čitano je 5652, a posudjeno van 5670 knjiga. Rabljeno je dakle ukupno 11.322 knjige, poprečno na dan 423. Zaključkom godine ostalo je vani 136 posudjenih knjiga. Iskaznica izdano je za 791 osobu.

B. *Uredjenje knjižnice.* Već god. 1907. odmah kod zasnivanja knjižnice otpočelo se je sa popisom knjižnice (Zettelkatalog). Tečajem g. 1908. popisana je malo ne cijela knjižnica u t. z. cjeduljni katalog. Taj katalog razdijeljen je u dvije serije: pouku i zabavu. Do konca godine 1908. sastavljen je i mjesni repertorij (Standes-Repertorium), za sve do konca godine popisane pretince polica 1-21.

C. *Umnažanje knjižnice.* Gradska knjižnica umnožana je tekom g. 1908. (slijedi iskaz darovatelja) darom rodoljuba i nabavom knjigama, koje su preuzete iz priručne knjižnice grad. poglavarstva, i novim knjigama primljenim od grad. poglavarstva (censurni primjerci).

Darovahu knjige slijedeći: 1. Svetoslav pl. Gaj ml. 236, 2. Mijat Vida 14, 3. Viktor Dušane magist. ph., Sušak 189, 4. Vladimir Badalić 1, 5. Kvirin Broz 2, 6. Gjuro Gjurić 2, 7. Katol. tisk. društvo, Zgb. 14, 8. Slavko Marković 1, 9. Stjepan Bauer 3, 10. Bela Ladany 1, 11. Irena pl. Belloberg-Bunjevac 14, 12. Fran Vrtanel 1, 13. Olga Bošnjaković 72, 14. Gja Dr. Ivana Zahara udova 32, 15. Tiskara Braće Kralj 1, 16. E. Laszowski 1033, 17. J. Marn 1, 18. Ivan Novak 21, 19. Fedor Božanić 13, 20. Učiteljica gja Šiprak 33, 21. Oton Antonini 4, 22. Stj. Širola 13, 23. Matica Srpska 125, 24. Dimitar Garb 22, 25. Poljodj. banka 5, 26. Makso Kolšek 9, 27. Irma Valašek 2, 28. G. Strzalkovski 1, 29. Milan pl. Thanhoffer, Sušak 9, 30. Nikola Kolar 1, 31. Löwenthal 27, 32. Dr. Ivan Vidačić 102, 33. Vladimir Sonec 92, 34. Činovn. zadruga 25, 35. M. Osek 4, 36. N.N. 4, 37. Jos. Uremović 2, 38. Vatrog. Vjesnik, uredništvo 8, 39. Hrv. Arkeol. društvo 10, 40. D. Stražnicki 93, 41. Grofica Jelačić 53, 42. Uprava "Hrv. Danice" 1, 43. Uprava "Vjerni Drug" 2, 44. Kaptol. List 1, 45. Z.A. 15, 46. Ivan Gmajner 3, 47. Uprava "Razred. Borbe" 1, 48. V. Kovač 2, 49. Radaković 259, 50. Dr. M. Amruš 3, 51. Dr. V. Deželić 1, 52. Stj. Bojničić 1, 53. Aleksandrina Klarić 12, 54. Ljuba Tudja 6, 55. Tomo Pipić 1, 56. Dr. Vladimir Blaž, Rijeka 17, 57. Dr. Ante Schwalba, Rijeka 8, 58. Dr. Fran Bulić, Split 1, 59. Ladisl. Špeletić 1, 60. Samuel Mosković 106, 61. Dragutin Friedman 5, 62. Jelica Belović Bernadzikowska 1, 63. Drag. Fabac 56, 64. Hinko Šajfen 2, 65. bosanski ekonomat vlade 1, 66. Dane Kroparski 12, 67. Milka Kafka 3, 68. Mišo Sošcer, Djakovo 2, 69. Mirko Breyer 1060, 70. Vladimira Dienel 6, 71. Mato Domac 35, 72. trgovac Javand 125, 73. D. Šelanary 61, 74. Ivan

Juratović 1, 75. D. Šauf 9, 76. L. Ković msg. Ph. 36, 77. Zora Belušić 5, 78. Vinko Jurković 1, 79. Janko Barle 1, 80. M. Majerić 3, P. Kosinjković 2.

Dakle ukupno je darovano 4163 knjiga.

Iz priručne knjižnice grad. poglavarstva preuzeto je 341 knjiga, a censurnih primjeraka predano je po grad. poglavarstvu 147 knjiga.

U svrhu nabave knjiga doznačilo je grad. poglavarstvo 30. januara 1908. pod br. 3003/IV. svotu od 300 kr. a s viškom od g. 1907. od 102 kr. te ubranim pristojbama za iskaznice g. 1908. u iznosu od 26,80 kr. iznosila je tečajem godine 1908. raspoloživa svota 327,82 kr. Svotom od 304,90 kr. nabavljene su od antikvarijata M. Breyera i K. Tomšića i knjižare St. Kuglija 372 knjige.

Prema tomu umnožala se je knjižnica tečajem g. 1908. za 5023 sveska.

Koncem god. 1908. brojila je gradska knjižnica oko 14.000 svezaka, pretežno nevezanih knjiga.

Klub (Braće Hrv. Zmaja) pobrinuo se je i za to, da u čitaonici knjižnice bude pribrano što više domaćih časopisa i novina. Svojom zamolbom od 29. novembra 1908. obratio se je Klub na uredništva domaćih, provincijalnih i stranih novina i časopisa, što je urodilo znatnim uspjehom, o čem će se sljedećim godišnjim izvještajem izvijestiti, jer darovani časopisi i novine uzeše pridolaziti početkom god. 1909.¹⁰³

Investicije. God. 1908. povećao se je inventar namještaja knjižnice za dvije velike dvostrane police (br. 16.-22.) i jednu jednostranu (br. 15.). Osim toga primila je knjižnica od gradskog poglavarstva jedne drvene stepenice za dosizanje knjiga.

D. Uprava knjižnice. U smislu ponude Kluba "Braće hrv. Zmaja" te dekreta grad. poglavarstva od 11. maja 1907. br. 216 pr. vodio je spomenuti Klub upravu knjižnice i muzeja besplatno do uključivo 31. decembra 1908. U poslovanju kod izdavanja knjiga sudjelovahu članovi Kluba, naročito g. Svetoslav Gaj ml. (do maja 1908.) a zatim g. Aurel Kuba (koji tu radi još i danas), a ne može se mimoići i rad g. Jos. Uremovića, koji je mnogo pomogao. Mjeseca augusta 1908. upisala se je kao član Kluba gdja. Vladimira Diemel, baš za to, da može pomagati u knjižnici. Ista gospodja je sve do konca god. 1908. besplatno radila. Pošto je 31. decembra istekao rok i obveze Kluba, da besplatno upravlja knjižnicu i muzej (i s ovim spojeni arkiv), i uvidivši gradsko poglavarstvo, da je Klub upravu vodio marno, točno i s osobitim uspjehom, stavilo je gradsko poglavarstvo svojim dopisom od 23. novembra 1908. br. 59463./IV. upit na Klub, je li je voljan i pod kojim uvjetima, voditi i nadalje upravu knjižnice, izrazivši svoje priznanje na dotadašnjem radu i uspjehu. Svojim podneskom od 29. novembra 1908. br. 157. izrazio se je Klub pripravnim voditi upravu knjižnice, stavivši i uvjete i predloživši proračun za g. 1909. u iznosu od 4500 kruna. (Ove uvjete i proračun primilo je gradsko zastupstvo i odobrila vis. Kr. zem. vlada).

Godišnje račune knjižnice i muzeja zaključila je uprava 31. decembra 1908. sa viškom od 1076 kr. a gradsko poglavarstvo odobrilo ih je.

D. Pučke knjižnice kod gradskih pučkih škola. Još god. 1907. kad su 8. decembra izaslani sa strane Kluba "Braće hrv. Zmaja" vel. meštar E. Laszowski i njegov zamjenik Dr. Vel. Deželić k gradskom načelniku velemož. gosp. Dr. Milanu Amrušu, da u ime Kluba izraze zahvalu glede povjerenja, što mu je gradska općina povjerila upravu grad. knjižnice i muzeja, izrazio je velemož. g. načelnik ideju, da se kod gradskih pučkih škola u Horvatica, Trnju, Lašćini, kod sv. Duha i na Pantovčaku zasnuju pučke knjižnice sa čitaonicama. Kasnije je višeputa tu svoju plemenitu i rodoljubnu želju izjavio vel. meštru Kluba "Braće hrv. Zmaja", te ga i ovlastio, da poduzme akciju glede realizovanja te ideje.

Klub je oduševljeno primio ovu želju, te je 5. aprila 1908. pozvao gospodu ravnajuće učitelje gore navedenih škola, kao i gosp. grad. škol. nadzornika, A. Vukovića na dogovor glede tog pitanja na 9. aprila u gradsku knjižnicu. Na tom sastanku izabran je g. školski nadzornik Vuković predsjednikom, te je odmah zaključeno 11 točaka o načinu kako da se te pučke knjižnice osnuju, urede i rukovode. (Dana) 23. aprila bila je druga sjednica tog odbora, na kojem se je definitivno zaključilo što sve treba za osnutak i uzdržavanje tih pet pučkih knjižnica, a izradjen je i "pravilnik" za ove knjižnice. Svojim podneskom od 28. juna 1908. br. 133 podastro je Klub zapisnike ovih dviju sjednica gradskom poglavarstvu s molbom, da se zaključci odobre, i da se već 1. septembrom mogu otvoriti pučke knjižnice. Prema ovim zaključcima votiralo je grad. poglavarstvo u grad. proračunu god. 1909. svotu od 1500 kruna, kojom će se ova plemenita zamisao doskora oživotvoriti.

II. Gradski muzej i arkiv.

A. Muzej.

Dok u izvještaju za god. 1907. nije se moglo ništa opsežnijega izvijestiti o muzeju, jer je predmeta bilo vrlo malo, to se ovaj put može bar nešto više i opsežnije izvijestiti.

Namještaj muzeja kakav je već god. 1907. bio udešen za sada potpuno odgovara potrebi, jedino, što će s vremenom trebati još jedna manja polica za arkiv. Prozori muzeja providjeni su iznutra gvozdanim kapkama, a tako i onaj na hodniku. Ne bi bilo sgorega ako bi se bar još na dva prozora namjestile takove kapke.

Poradi malo predmeta nije se do danas mogao muzej otvoriti, ali je vazda pojedincima bio pokazivan, kad se je tko prijavio kod uprave muzeja.

Pretežni dio predmeta primljen je od grada. Po odredbi grad. poglavarstva od 30/3 i 28/4 1908. preuzela je uprava muzeja predmete, koji su se čuvali u gradskoj blagajni izim gradskog privilegija od 1242. i gradskih statuta, koje uprava ne može primiti prije no bude za muzej nabavljena jedna blagajna, u kojoj će se taj privilegij uz još neke dragocjenije predmete moći čuvati. Dne 15./5. 1908. preuzela je uprava muzeja iz zem. arkiva cehovsku škrinju od g. 1795., koja je tamo zaostala s milenijske izložbe.

Pridošlo je u muzej takodjer i velik broj predmeta putem dara. Do konca g. 1907. sabrano je predmeta uvrštenih pod 133 broja, a god. 1908. od br. 134 do 274.

Po tom je do konca godine 1908. bilo u muzeju predmeta na broj 274.

Kako su ti predmeti stečeni evo iskaza:

A. Darovi 1907.: 1) Jul. Hühn 3, 2) E. Laszowski 42, 3) Fran Šaban 2, 4) Jelka Vršec 16, 5) Dr. Vel. Deželić 1, 6) Feodora Laszowski 1, 7) Hrv. filatel društvo 2, 8) A. Brusina 1 zbirka razglednica (131 kom), 9) Jure pl. Molnar župnik u Sveticama 1, 10) Josip Bužan 2, 11) Peroslav Paskiević 1, 12) Iv. Žmara 1, 13) Dr. M. Amruš 3, 14) Ferdo Pavelić 2, 15) Ant. Kramer 1, 16) Vjera Zdvoržak 1, 17) Vatrosl. Vidović 3, 18) Ignac Tudja 1,

B. Predano po grad. pogl. 1907.: 33

C. Kupljeno 1907.: 1) od M. Breyera 1 (24 kr.), 2) od Schotlena 7 (20 kr.), 3) Ign. Tudja 7 (180 kr.), 4) V. Mesića 1 (2 kr.),

Ukupno: 133 broja.

A. Darovi 1908.: 1) Jelka Veršec 1, 2) Svetoslav pl. Gaj ml. 12 (13 kom), 3) Makso Kolšek 3 (48 kom), 4) E. Laszowski 11 (12 kom), 5) Gjuro Szabo 1 (19), 6) Senator Sl. Katkić 3, 7) Vladimir Goršetić 1, 8) Ivan Žmara 1, 9) Dr. M. Amruš 5, 10) Betika Deželić 1, 11) Dr. Vel. Deželić 6 (14 kom), 12) Dr. Jos. Brunšmid 2, 13) August pl. Pisačić 6, 14) Jul. Hühn 1, 15) S. Hiršl 1, 16) Vj. Vidović 1, 17) Vinko Dušanek 5 (10 kom), 18) Viktorija Kirchner 1, 19) trgovac Jovan 3, 20) Zakna 1, 21) Mužević 1, 22) Ljud. Ivančan 1,

B. Predano od grad. pogla. 1908.: 63,

C. Kupljeno 1908.: 1) od Schotlena 6 kom (64 kr.), 2) od nepoznata 1, 3) M. Breyera 3 (4,80 kr.), 4) na starini 1 (3 kr.),

Ukupno: 141 broj (zapravo 142 broja, op. M.P.).

B. Arkiv.

Što se napose tiče gradskoga arkiva, koji je spojen s muzejem valja istaknuti, da su spisi tekom god. 1908. razredani po godinama i namješteni po policama (prema elencima). Valja primijetiti, da to razvrstavanje bijaše skopčano velikim trudom, jer je to bio pravi kaos kad je preuzeto od grad. poglavarstva. Tadanje stanje arkiva iznesosmo u izvještaju za god. 1907.

Od spisa odijeljeno je uredjena serija listina i povelja, koja je pohranjena u posebnim omotima (svaka listina za sebe) i fascikulima. Ta serija teče od god. 1242. pak do u XVIII. vijek. Isto tako zasnovana je serija oporuka, cehovskih spisa, itd. Dok bude sve provedeno moći će se točan nacrt sadržaja arkiva priopćiti.

Tako isto su stavljani u red gradski zapisnici, elenci spisa, razni popisi itd. Žalibože od ovih manjkaju mnogi svesci.

Arkiv je danas bar tako uredjen, da se željeno može lako naći. Ima doista nešto spisa bez važnosti, koji će se s vremenom polako izlučiti, i tako će se arkiv učiniti preglednijim i vrijednijim.

Spisi, koji su darovani muzeju, dakako utjelovljeni su arkivu. O tom se vodi posebni zapisnik.

Tekom god. 1908. primio je muzej i arkiv od grad. poglavarstva jednu oveću staru policu, koja je upotrebljena za elenke arkiva. Tom policom je za jedan broj povećan našastar muzeja i arkiva.¹⁰⁴

O Zmajskoj družbi i radu Gradske knjižnice, Gradskoga muzeja i Gradskog arhiva u Zagrebu tijekom 1908. godine napisao je Stjepan Širola, Zmaj Jadranski:

Glavno svoje kulturno poslovanje koncentrirala je naša družba u gradskoj knjižnici, koju je ona i osnovala. Odbor je zaključio, da pridrži upravu knjižnice i u g. 1909., te je družba o tom dobila i dekret veleslavnoga gradskoga poglavarstva, koji je potvrdila i kr. zemaljska vlada ...

Možemo si polaskati, da je osnutkom i uredjenjem gradske knjižnice naša družba postavila sebi trajan spomenik u bijeloj našoj prijestolnici, a ujedno spasila "Kamenita vrata", u kojoj je spomenuta knjižnica za sada smještena!¹⁰⁵

I uredjenje grad. muzeja i arkiva preuzeo je naš marni Vel. Meštar Laszowski, te posao lijepo napreduje, akoprem su ga duga boljetica i kućne prilike u mnogom priječile, da nije više učinio. Osobito uredjivanje grad. arkiva iziskuje još mnogo posla, jer su stari spisi povadjeni iz vlažnoga podruma, pa sad ih tek naš vel. meštar slaže, proučaje i popisuje. On to radi u ime družbe naše, pak za to mu ovdje izrazuje družba i svoju zahvalnost!¹⁰⁶